

Den sjette mand

Der blev ikke talt meget om krigen dengang, og nu – herregud, den ligger generationer tilbage. Heltedådene er glemt og sårene lægt. Unoderne er der blevet gået let hen over: Det var jo dengang. Alligevel er der hist og her nogle spor. Om et af dem skal denne historie berette.

Efter befrielsen i 1945 blev der hver juleaftensdag gennem en del år lagt en lille buket vinterblomster i hjørnet af kirkegården, der har tilhørt en af områdets for længst nedlagte kirker. Her er hverken gravsteder eller gravmæle, kun en firkant ujævnt græs. Kirken selv blev revet ned for flere hundrede år siden som resultat af en pestepidemi, der havde sendt det meste af menigheden i døden. Hvem, der hver juleaften lagde blomsterne og hvorfor, forblev et mysterium, men ikke større, end at nogen blot kunne lægge sig på lur for at finde ud af det. Udover, at midvinter ikke var den tid, der mest lokkede folk til at ligge i skjul i grøft eller buskads, lå der også en tydelig privat historie bundet ind i den lille buket blomster. Det ville næsten være som at skænde gravfreden.

Da jeg en fin sensommerdag for nylig gik i mosen efter pose til et par flasker Brøndums, jeg havde fået foræret, traf jeg på Maries Elisabeth. Skønt jeg ikke havde set hende i årevis, var hendes rødligt-blonde hår, lyse hud og mange fregner ikke til at tage fejl af. Hun havde altid haft et ganske særligt og kønt udseende. Moderen Marie havde jeg knap kendt, men alligevel kaldte jeg, som alle andre, datteren for Maries Elisabeth. Faderen var vist død tidligt og Marie og moderen boede ud til vejen i et almindeligt hus, hvis store rude i facaden røbede, at det engang havde været en butik. Det var en købmandsbutik, men det var før min tid. Den havde betjent den lille samling huse og småejendomme, der var groet op tæt på den gamle kirkegård. Butikken havde lige akkurat givet det, man kunne kalde for en koneindtægt, eller rettere en enkeindtægt.

Købmandsbutikken var blevet åbnet for år tilbage af Maries forældre. De fik et udkomme og klagede sig aldrig. Marie overtog ansvaret for butikken under krigen, da forældrene på det tidspunkt var blevet for gamle til selv at stå for den. Bevares, de kunne sidde og sludre med de få kunder, der kom ind, men det var Marie der fandt varerne frem, førte bog, vejede af, løftede og bar.

'Det var sikkert ret hyggeligt', havde Elisabeth engang sagt til mig. 'Der var altid folk at holde snak med.' Maries Elisabeth var født under krigen, men hvem faderen var forblev familiens hemmelighed. Det kunne ellers have givet anledning til rygter og skandale og det, der var værre. Men sådan blev det aldrig og det skyldtes i høj grad den lokale doktor, Ove Clausen, som vi vender tilbage til. Det, og det faktum, at Marie var en anstændig og afholdt kvinde.

Elisabeth fortalte mig, at hun lige nu var på gæstevist i området; hun boede ellers på østkysten, hvor hun arbejdede som sygeplejerske. 'Jeg har ingen familie her mere. Mor er død for nogle år siden og huset er handlet et par gange. Men jeg har gode minder om min barndom her.' Hun kiggede ud over mosen, og da lagde jeg mærke til, at hun havde samlet en stor buket lyng.

'Du får i hvert fald et godt minde med hjem', sagde jeg til hende.

'Tja', begyndte hun med et lidt flakkende blik. 'Nu har vi to kendt hinanden længe', sagde hun. 'Så jeg vil gerne fortælle dig en historie. Lyngen har jeg plukket for at lægge den på kirkegården. Kan du huske, at der engang hvert år til jul blev lagt blomster der? Det er nu efterhånden længe siden.'

'Ja, det husker jeg godt', svarede jeg. 'Ingen vidste vel, hvem der gjorde det og hvorfor.'

Hun smilte. 'Ingen udefra måske, men de fleste, der boede heromkring, vidste det godt. Det var min mor, der lagde blomsterne for min far.'

'For din far? Er du sikker på, at du har lyst til at tale om det – det lyder som noget meget privat.'

'Ja, det er jeg. Det er også rart, at fortælle historien, sætte ord på den.' Hun kiggede rundt på de kendte omgivelser.

'Det var vinteren 1942. Mor sagde, at der var ubeskriveligt koldt den vinter. Landet var besat af tyskerne. Det var en rigtig trist tid, der virkede udsigtsløs, endeløs, fortalte min mor. Den koldeste vinter i mands minde, hvor folk ligefrem døde af kulde. Efter krigen, da befrielsen kom i 1945, kunne man sige: "Nå ja, den varede ikke i så mange år". Men midt under krigen føltes det, som om den aldrig ville holde op. At landet altid ville være besat, at maden og andre forsyninger altid ville være knappe, at vintrene aldrig ville give slip.'

'Der var frostklare nætter i julemåneden det år, og herude på landet så man tydeligt, at der var mange fly i luften: engelske bombefly på vej mod Tyskland, og fly, der skulle kaste forsyninger ned til modstandsgrupper herhjemme. Der var selvfølgelig også tyske kampfly, der forsøgte at skyde dem ned. Flere blev skudt ned, også tæt på os. Her blev der nemlig nedkastet udstyr til lokale sabotagegrupper. Jeg ved ikke, hvor mange, der blev skudt ned heromkring og som kom til at ligge dybt i mosen. Moserne her er store og nærmest bundløse. Folk i landsbyen så af og til en luftkamp; englænderne fløj lavt for at undgå radaren. Der var en hel kæde af radarstationer op igennem Jylland. Faktisk lå der en meget tæt på.'

'Mor fortalte om en særlig begivenhed. Det var en juleaften og det var tidligt mørkt, selv om der lå sne på jorden der gav genskin. Med ét hørte de en voldsom larm lige over huset. De

slukkede lamperne, for at intet lys skulle slippe ud, åbnede døren og sneg sig ud for at kigge. Der var to fly i luften, et stort bombefly med et jagerfly i tæt forfølgelse. Fra bombeflyet strømmede der rødlig røg fra den ene af motorerne, der hakkede og til sidst satte helt ud. Projektiler fløj fra jagerflyets kanoner og ramte det allerede dødsdømte bombefly. Det fløj i en lav bue over huset og lagde an til at gå ned på heden eller mosen.’

Vilhelm Groth. Hede med en mose. 1874

’Pludselig hørte de også lyden af en motorcykel nærme sig hastigt på vejen fra nord, hvor der lå en militærbase. Min mor og mine bedsteforældre pressede sig ind i skyggen bag ved huset, hvor de alligevel kunne følge med i dramaet. Motorcyklen bremsede hårdt op foran huset og drejede skarpt af og bumpede op ad den lille grussti, der førte hen til mosen. De kunne se i måneskinnet, at den havde en sidevogn med et maskingevær påmonteret og et projektørlys, der straks blev tændt. Bombeflyet drøned på dette tidspunkt meget lavt hen over dem og ville tydeligvis straks styrte ned. Der blev tændt lys i cockpittet, som man altid gjorde i fly, der var tæt på havari, som tegn på overgivelse. Alligevel tog motorcyklisten opstilling for enden af stien, og der blev sendt salve på salve mod skroget. Flyet styrtede med et brag. Den tyske skytte råbte højt af tilfredshed, og da de

ikke kunne gøre mere den nat, blev motorcyklen vendt om, og de kørte væk den vej, de var kommet.’

’Min mor og mine bedsteforældre var rystede over denne nedslagning af mandskabet, der var helt imod de underforståede aftaler, der var almindelig kendte. Men når jeg tænker tilbage, så ved jeg, at der selvfølgelig var stort had mellem de to folk, ikke mindst fordi så mange civile led under bombetogterne. Her var en ’tak for sidst’ for de angreb, der blev udført på de tyske byer.’

’Hvad gjorde jeres familie så?’ spurgte jeg. Det var svært at forestille sig, at disse dramatiske og voldsomme begivenheder kunne udspille sig på så stilfærdigt et sted.

’Min mor fortalte, at bedstefar resolut tog en lampe frem fra bryggerset. Han kunne se, at flyet allerede var halvt nedsunket i dyndet, og han ville sikre sig, at de fik bjerget eventuelle overlevende. Også selvom maskingeværilden havde været så voldsom, at der næppe kunne være overlevende. Han kendte stien, der førte over mosen, og de kom hurtigt frem til flyet. Vingen med den brændende motor var helt revet af og skroget var flået op i den side. De kunne omgående se, at mandskabet på seks mand alle var døde bortset fra én mand, der lå bevidstløs bagest i maskinen. De fik ham trukket ud og slæbt hjem, hvor de kunne konstatere, at han helt havde undsluppet både havariet og skudsalverne.’

’Næste morgen tidligt kom der et hold tyske soldater til åstedet. Jeg ved ikke, hvad de gjorde med ligene, men jeg er bange for, at de bare smed dem i mosen, som det efterhånden var praksis. Ingen blev begravet på den lokale kirkegård i hvert fald. Der kunne ikke reddes nogen stumper fra flyet, der allerede næsten var væk i dyndet. Det faldt ikke soldaterne ind, at der kunne have været overlevende; nattens sne havde slettet sporene mellem flyet og hjemmet.’

Den unge flyver blev i vores hus i en god uges tid, inden dr. Clausen en nat hentede ham i sin lille pickup og kørte ham til en nærliggende kro, hvorfra modstandsbevægelsen sørgede for, at han kom videre til Sjælland og så til Sverige. Familien hørte ikke mere fra ham, da han senere vendte tilbage til England, hvor han fortsatte i flyvevåbnet. Han blev vist slået ihjel det næste forår, da hans fly blev skudt ned over Tyskland. Jeg ved ikke noget om ham, ikke engang hvad han hed; det fortalte min mor aldrig. Hans navn blev skrevet i vand, var det eneste, min mor fortalte.’

’Men vinteren det år havde som sagt været usædvanlig kold, og de to unge mennesker i det lille hus ved landevejen har sikkert søgt trøst hos hinanden og varmet hinanden om natten. Ikke så mærkeligt derfor, at dr. Clausen blev kaldt ud til huset ni måneder senere, hvor han sørgede for, at et velskabt barn kom til verden. ”Masser af rødt hår”, som Clausen sagde. ’Det skal nok holde hende varm!’” Og til de tilfældigt forsamlede i butikken, fortalte han, at Marie havde født et kønt

pigebarn, men at faderen var faldet i krigen. ”Jeg kendte ham godt”, fortalte Clausen videre. ”Han var en god og modig mand, som Marie kan være stolt af!”

’Følte du aldrig behov for at finde ud af noget om ham, hans familie? Og måske finde dem i England?’ spurgte jeg.

Elisabeth kiggede ned på lyngen, hun holdt i hånden. ’Nej, alting har sin tid. Min mors eventyr er nok for mig, en lille historie om at mødes i kulden og give hinanden varme, lige den stund, det står på. Et lille blomsterminde en gang om året.